

Kompetens och ansvar (SOU 2010:65)

Saco Studentråd har givits möjlighet att inkomma med synpunkter på utredningen "Kompetens och ansvar" som behandlar behörighetsregleringen inom hälso- och sjukvårdsområdet och socialtjänsten. Utredningen ska bland annat hantera frågan om antalet reglerade yrkesgrupper inom området bör förändras.

Saco Studentråd är en facklig studentorganisation, och vårt yttrande berör endast vilka konsekvenser betänkandets förslag kan ge för gruppen studenter. I gruppen studenter inkluderas både potentiellt blivande och nuvarande studenter.

Saco Studentråd inkommer härmed med synpunkter på valda delar av utredningen.

Frågan om särskild legitimation för cytodiagnostiker

Utredningen konstaterar att yrket omfattar en relativt liten andel individer samt utövas av individer som ofta är utbildade biomedicinska analytiker. En särskild legitimation för denna grupp skulle därmed skapa en dubbellegitimering, något utredningen enligt direktiv ska undvika.

Saco Studentråd menar att patientsäkerheten är viktigast och därför borde legitimation för cytodiagnostiker införas. Dubbla legitimationer är således inte ett tillräckligt starkt skäl för att avslå att införa en särskild legitimation. Idag har cytologläkarna den formella behörigheten att ställa diagnoser tack vare sin legitimation. Läkarna har dock generellt inte samma erfarenhet som cytodiagnostiker av visuell bedömning av cell- och vävnadsprover. Därmed saknar de generellt den praktiska kunskapen

jämfört med cytodiagnostiker. Inom vissa landsting delegeras ansvaret för diagnostiken till cytodiagnostikerna. De får då ett eget ansvar för att ställa bland annat cancerdiagnoser. Läkarna har genom legitimationen rätt att göra bedömning av prover, men i vissa fall måste cytodiagnostikerna utbilda läkarna i att göra bedömningen.

I dagsläget ges masterprogrammet i cytodiagnostik på Karolinska Institutet (KI) och det är biomedicinska analytiker som ansvarar för utbildningen. KI har som antagningskrav att studenten ska ha en examen som biomedicinsk analytiker. Det vore bättre om ansvaret för utbildningen låg hos cytodiagnostiker och en frikoppling från BMA skulle kunna leda till en bredare rekryteringsgrund. Genom att utforma en fristående cytodiagnostikutbildning löser man frågan med eventuellt dubbla legitimationer och det ger även en mer gedigen utbildning.

I utredningen anges dubbla legitimationer som en orsak till att inte införa legitimation för cytodiagnostiker. Idag har biomedicinska analytiker (BMA) redan legitimation, men alla cytodiagnostiker är inte biomedicinska analytiker. Denna legitimation reglerar inte heller cytodiagnostikernas arbete och det är inget krav på att ha legitimation som biomedicinsk analytiker för att få arbeta som cytodiagnostiker.

Frågan om särskild legitimation för kuratorer inom hälso- och sjukvård.

Utredningen föreslår att legitimation inte ska införas för kuratorer inom hälso- och sjukvård. Som skäl anförs bland annat att det inte finns en specifik utbildning för detta. Utredningen menar att det måste tillkomma en avgränsning som särskiljer en sådan utbildning gentemot andra inriktningar inom socionomexamen. Det innebär att legitimationen skulle behöva kopplas till arbetsuppgifterna istället för utbildningen.

Saco Studentråd delar ej utredningens slutsats. Vi stöder förslaget som innebär behörighetskrav för delar av socialtjänstens arbete. Legitimations- och behörighetskravet handlar ytterst om patient- och rättsäkerhet och är en garanti för att arbetsuppgifter utförs av personal med formell kompetens.

Det finns goda skäl att införa legitimation för kuratorer inom hälso- och sjukvård. Det främsta skälet till detta är patientsäkerhet och det faktum att övriga yrkesgrupper i hälso- och sjukvården med motsvarande ansvar är legitimerade. Avsaknad av legitimation leder förutom till avsaknad av patientsäkerhet, även till att den sociala kompetensen inte värderas tillräckligt högt och att kuratorer kan uteslutas från sammanhang där kompetensen är kvalitetshöjande för vården.

Socionomexamen är den utbildning som utgör grund för 98 procent kuratorerna i hälso- och sjukvården. Akademikerförbundet SSRs egna undersökningar visar dessutom att våra medlemmar som är kuratorer i 98

procent har socionomexamen och att 77 procent av dessa har en avancerad vidareutbildning i form av grundläggande psykoterapiutbildning, påbyggnadsutbildning i psykosocialt behandlingsarbete och/eller magisterexamen i socialt arbete.

För legitimation i hälso- och sjukvården krävs enligt utredningen en kvalificerad, väl definierad utbildning som leder till ett särskilt yrke. Socionomexamen är, och ska enligt examensordningen vara en generalistutbildning, men detta faktum utgör det sista hindret för legitimation. Kontakter med samarbetskommittén för landets socionomutbildningar visar att flera utbildningsanordnare har ett intresse av att inrätta fördjupningskurser med inriktning mot hälso- och sjukvård om 30 hp på avancerad nivå. Om detta blir verklighet har det sista argumentet mot en legitimering av kuratorer fallit, och en kvalificerad, väl definierad utbildning som leder fram yrket kurator kan införas. Saco Studentråd föreslår därför att regeringen beslutar om ett tillägg i patientsäkerhetsförordningen (2010:1369) kap 3 om legitimation för kurator.

Saco Studentråd delar utredningens slutsats vad gäller behov av behörighetsreglering inom delar av socialtjänsten och LSS. Syftet, att garantera att de som utför vissa specificerade arbetsuppgifter riktade till utsatta och svaga grupper har formell kompetens borde vara en självklarhet.

Vi delar utredningens slutsats att det finns behov av att höja kompetensen inom socialtjänsten och LSS och förslaget om kompetenslyft beträffande handläggning, utredning och beslut som rör enskilda och som utförs för socialnämndens räkning.

Vi stöder även förslaget om att befintlig personal under en övergångsperiod på fem år ska erbjudas kompetenshöjande åtgärder, samt förslaget att socialnämnden ska tillhandhålla lämplig introduktion och stöd under minst ett år för nyanställda.

Frågan om praktikår för arbetsterapeuter

Utredningen gör bedömningen att det inte ska införas ett praktikår för arbetsterapeuter. Som anledning för detta ställningstagande anför man att tillräcklig praktisk erfarenhet för att utöva ett legitimationsyrke ska inhämtas inom ramen för utbildningen. Det är därför inte lämpligt att införa ett praktikår efter avlagd examen då detta ska tillgodoses under utbildningstiden.

Saco Studentråd menar att nuvarande ordning är otillräcklig. Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter (FSA) har länge påpekat att nyutexaminerande upplever att inte förberetts tillräckligt efter genomförd utbildning. Det finns i grunden två lösningar på denna situation. Antingen så utökas den verksamhetsförlagda praktiken inom ramen för utbildningen eller så införas ett praktikår efter genomförd utbildning. FSA har förordat införandet av ett praktikår, något som vore samhällsekonomiskt kostnadseffektivt då utbildningstiden inte behöver förlängas samt att den anställde kan gå in på en längre lönenivå under praktikåret.

Det bärande argumentet för praktikår är patientsäkerheten. Att inte få en möjlighet att under en långsam inskolning med stöd av en handledare få komma in i arbetsuppgifterna är en patientsäkerhetsrisk. Frustrationen hos den nytexaminerade arbetsterapeuten leder allt för ofta till arbetsmiljöproblem som inte sällan leder till sjukskrivning. Det medför att patienterna riskerar att få en sämre vård när det gäller rehabilitering, rehabilitering och tekniska hjälpmedel än de rimligtvis har rätt till och behov av. Detta kan i sin tur leda till att antalet sökande till arbetsterapeututbildningen minskar.

Praktiktjänstgöringen skulle ge möjlighet till långsam inskolning i arbetslivet. Detta är särskilt viktigt eftersom unga arbetsterapeuter i dag i allt större utsträckning arbetar ensamma utan äldre kollegor som kan handleda och vara ett stöd. Bristande erfarenhet innebär en risk för sämre kvalitet och bristande patientsäkerhet. Ett år med regelbunden handledning en gång i veckan och med tjänstgöring inom för arbetsterapeuten olika verksamhetsområden och med olika patientgrupper, skulle innebära en fördjupning av kunskaperna och möjlighet att under överinseende omsätta dessa i praktisk handling. Praktiktjänstgöringen skulle, i högre utsträckning än idag, förläggas till landsting och kommuner som saknar arbetsterapeututbildning eller närhet till utbildningen.

Frågor rörande läkarutbildningen samt frågan om särskilt förordnade.

Angående särskilt förordnande att utöva yrke inom hälso- och sjukvården har Saco Studentråd följande synpunkter.

Vi delar utredningens bedömning att landsting och socialstyrelse bör vid handläggningen av särskilda förordnanden att utöva yrke få tillgång till uppgifter om vissa brott som föranlett annan påföljd än böter.

Saco Studentråd anser att läkarstudenter bör genomföra registerutdrag inför verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Saco Studentråd har i samband med sitt remissvar rörande Högskoleverkets rapport (2009:20 R) anfört följande. "Saco Studentråd anser att registerutdrag först ska ske när eventuell VFU är aktuell. Det vore inte praktiskt möjligt att kräva registerutdrag vid antagning eller då en student tackat ja till sin plats på lärosätet. Detta skulle också innebära att beslutet om avskiljande fattades av lärosätet, vilket strider mot Saco Studentråds uppfattning att det för bara VFU-platsens uppgift att ta det beslutet.

Saco Studentråd vill däremot föreslå att ansökande till utbildningar, där VFU är ett krav för examen, redan vid ansökningstillfället ges information om vad det kan innebära för examensmöjligheterna om studenten tidigare straffats för ett allvarligt brott."

Det är av yttersta vikt att informationen gentemot läkarstudenter, som på grund av tidigare brott riskerar att inte få fullfölja sin utbildning, är tydlig och når sökande innan eventuell antagning till utbildning. Det bör även

utfärdas nationella riktlinjer utifrån Högskoleverkets rapport (2009:20 R). Det är två delikata intressen som ska sammanvägas – den enskildes rätt att inte straffas dubbelt och patientsäkerheten. En enskild som har dömts och genomgått sitt straff ska inte straffas igen. Samtidigt bygger läkarutbildningen på ett förtroende mellan patient och läkarstudent. Rubbas detta förtroende sänks kvaliteten på läkarutbildningen eftersom studenterna då riskerar att inte få utöva läkarrollen under sin VFU. Det är alltid patienten som ska godkänna att en läkarstudent får öva sina färdigheter. Det ställer högre krav på läkarutbildningen, men även på andra vårddyrken, att studenterna som antas är lämpliga att utföra sitt framtida yrke.

Saco Studentråd ser positivt på en översyn för att förtydliga hur långt landstingens bemyndigande att särskilt förordna icke legitimerade läkare sträcker sig. Vi håller med utredningen om att detta arbete bör göras av Socialstyrelsen för att bli så rättsäkert som möjligt. Vi vill dock vidga denna översyn till att också omfatta vem som får söka dispens från legitimationskravet vid arbete som underläkare innan läkarexamen.

Frågan angående huruvida psykologer ska få ensamrätt till yrket

Sveriges Psykologförbund har anfört till utredningen att det är ett problem att personer med bristande kunskaper tillåts verka inom fältet på psykologisk behandling. Nuvarande behörighetsreglering som finns idag är bestämmelserna i behörighetsförordningen (1998:1513). Här stadgas att endast legitimerad psykolog eller den som genomgår föreskriven praktisk tjänstgöring för psykologer (PTP) är behörig till anställning inom landstingens och kommunernas hälso- och sjukvård. Psykologisk hälso- och sjukvårdsverksamhet i privat regi, inom kriminalvården, företagshälsovården, statens institutionsstyrelse (SIS), skolor med flera saknar helt behörighetsreglering för yrkesutövandet. Bristande reglering av behörighet att utöva psykologyrket riskerar att allvarligt hota patientsäkerheten.

Utredningen gör bedömningen att det bärande argumentet för att näringsfriheten ska begränsas är att behovet av att ökad patientsäkerhet. Utredningen anser inte att det finns skäl att införa en sådan ensamrätt för någon ytterligare yrkesgrupp.

Saco Studentråd menar att patientsäkerheten inte bör sidosättas och delar Sveriges Psykologförbunds ställning i frågan. En bättre rättslig reglering måste till i syfte att tillförsäkra patienterna en säker och omsorgsfull psykologisk diagnostik och behandling. Saco Studentråd delar Sveriges Psykologförbunds åsikt att legitimation som psykolog införs som behörighetskrav för att utöva psykologyrket inom all hälso- och sjukvårdsverksamhet.

Remissvar från Medicine Studerandes Förbund, Förbundet Sveriges
Arbeterapeuter, Akademikerförbundets SSRs Studentråd och
Naturvetarnas Studentråd biläggs.

Lisa Gemmel
Ordförande
Saco Studentråd

Andreas Bokerud
Studenthandläggare
Saco